

-BISTAX, BENI~

Antic rafal («real») de Gandia que l'Infant bescanvià amb G. de Cruilles pel castell de Navata (Emp.), a. 1272 (MtzFdo, *DocValACA* 1, 1367). Component que no té gaire aspecte aràbic, encara que per la primera síl·laba es pugui pensar en *Abi-* (genitiu d'*Abu-*), normal darrere *Beni-*, car *Bu/Bi-* eren corrents en la pron. vulgar; però per al tercer membre, ni recorrent al mossàrab ni a l'àrab no es veu cap candidat raonable. Passat que especuléssim a base de la diferenciació *t-t > s-t*: com en cast. *basta* < *hàttà*; llavors (*Abi* 't-*Ta*'is 'del pare del lleuger, ràpid, voladís' (*RMa* «ve-lox, 137b, 621.5f), que ha estat també usat com a NP (*Tàs*, *GGAlg* 356b). Però més senzill i versemblant és 15 admetre que hi hagi una forma mossàrab del cat. *bastaix*, en pron. arabitzada *bestás*; car la *i* pot ser cosa de l'escriba llatinitzant, i en àrab no hi ha distinció fonemàtica *i/e*. Sembla ser el mateix lloc l'alq. de Gandia del doc. de 1275 (Mtz.Fdo., o. c., n.º 1917) però en 20 aquest és *Beni-bisgair*; que sembla ressentir-se de la influència de *Bixquert* i el grup estudiat a l'art. *Biscarri*.

BISTORN, Mas del ~

Terme Escaró, per avall dins Vallmarçana (xxiv, 23.11): pot ser l'indret on anaven a capar els marrans etc. i derivat d'oc. *bistournà*, fr. *bétourner*.

BISTREGONS o *Bistugons* (a. 955, Marena); tenim un altra dada més comprovada, en un doc. de 1123: «ipsa serra de *Bistrigones*» com afr. de St. Quirze de Colera, citada entre St. Esteve de Banyuls i el Cap *Lladró*, en un doc. p. p. Villan. (*Vi. Lit.* xv, ape. 35 xxx) i recollit també per Alart (*InvLC*). Sembla provinent d'un NP germ. en -ko, genitiu -ikons. Potser BERHTIKO (de la fecunda arrel BERHT-, amb repercussió de la *r*: *Bertrigons*, i dissim. *Bestrigons*. O potser de WESTAR- arrel més rara (10 noms en Först.), i 40 w- > b- és menys normal.

Bisue, *Bisoe*, V. *Biuse*

BISUELA

Com a forma de fonètica xocant, voldriem explicar-nos-lo segons l'etim. Car en aquesta fragosa i isolada vall, no es pot pensar en cap castellanisme, a desgrat 50 de la pron. *bizuela* (xxxv, 46.18):

És una partida de Penàguila. Sens dubte hi ha aquí un cas dels superlatius emfàtics («islàmics») formats amb el nom d'Allah (pron. vg. *Allab*). Format amb l'arrel popular, afectiva, *bz*º «ser graciós, elegant, 55 bonic» i també «estendre's, deixar-se anar». No em consta que n'hi hagués cap forma en -úº o terminació anàloga; però sí almenys l'abstracte *bázâa*, que no sols valia «elegans et politis moribus esse» (Freytag I, 117b) sinó que *RMa* tradueix «pulchritudo» (544.11f) junt 60 ber.

amb *bázâº* «pulcher», (544.7, 17b).¹ Com que davant *ain* la *â* sonava *â* (quasi *ô*) la combinació *bázâºa àllab* donava naturalment *bezoéla*, que passa planerament a *bezue* > *bizuela*. Amb un sentit com 'la gran boniquesa, la vera gràcia', ben aplicable, sigui a un lloc de bella vista, o de gran fertilitat, o propi de gent deserta.

¹ En *RMa* també el verb *bázzaº* «ornar, embellir» i *tabázzaº* «être orné, s'embellir»; Dozy, *Suppl.* I, 81b. Freytag insòlitàment, no indica cap font, i Belot dóna *báziº* «gracieux (enfant)» d'on es pot deduir que és mot popular a Síria o d'allà prop. A Algèria, Beaussier (p. 50) dóna sobretot accs. entorn de la idea d'«escampar», «deixar-se anar», adduint, entre altres la frase usual *ad-duniâ tabázzaºaº ealaïb* «la fortune l'a comblé de faveurs»; Lentin hi afegeix *bazzâº al-mâ*, nom d'una bella tela; és clar, doncs, que són expressions populars de tipus afectiu i usuals pertot: ço que justifica l'ús com a NP, registrat *Báziº* entre els beduïns d'Aràbia central (Hess 12a) i *Báziº* a Algèria (en el *GGAlg* 51a, i en Beaussier).

BÍTEM

25

Poble agr. a Tortosa, però gran, a l'esq. del riu, entre Tortosa i Aldover.

PRON. POP.: *bitem* 1920, en el poble mateix; 1923, als barquers de l'Ebre: de Tortosa, Benissanet 30 i Móra. Gentilici: *Bitemesos*, allí, 1920.

DOC. ANT. 1154: *Bitem* (Mas, *N. Hi. Bi. Bna.* xi, 61); 1155: *Bitem* (Morera, *Tarr. Cri.* i, xiv); 1155: «in *Bite*»; 1156: «hortum q. habemus in *Bite* qui fuit Bahurre sarraceni --- apud Dertusam» (*L. Blanc de Ses. Creus*, pp. 69, 76); 1169: *Bitem* (Morera, *l. c.*); i igual en tots els següents: 1170, 1184, 1198, 1340 (*L. Bl. S. Creus*, 145; *Liber Feudorum* I, 497; *Cart. Poblet*, 118; *BABL* xl, 393); en un d'indat, de fi S. XII, del *Cart.* de Poblet: «in *Bittem* una vinea --- in exitu de *Bittem* casam et campum» (p. 111, núm. 185. 10, 12).

ETIM. Nom ja estudiat en l'article *Noms de lloc d'origen Bereber*, publ. en *EntreDL*, 234-5.

D'un nom d'aquesta forma i localització difícilment 45 es pot pensar en cap etimologia europea i no obstant tampoc no podrà ser aràbic puix que no hi existeixen les arrels *bim* ni *bîm* (ni *bîm* o *bîm*). Però hi ha un nom d'arbust de l'Atlas que sembla oferir una bona base etimològica: és el que el diccionari algerià de Beaussier registra en la forma *baîtâm* «térébinthe, pistachier de l'Atlas». Més corrent en els diccionaris marroquins i algerians, és una variant vocàlica *but(u)m*, generalment com a collectiu (o bé com a nom d'unitat): *butm* en Beaussier, *bîom* en Ben-Sedira, *butûm* en Lerchundi, *bîm* en Ferré. És veritat que tots aquests diccionaris són de l'àrab del Marroc o d'Algèria, però tractant-se d'un arbust propi de l'Atlas, i no havent-hi cap notícia de tal nom, ni de tal arrel, en cap lèxic de l'àrab oriental, és ben probable que sigui bereber.